

Przemówienie Ministra Górnictwa i Energetyki Jana Mitręgi w Pałnowie (1963 r.)

SPEECH BY JAN MITRĘGA, THE MINISTER OF MINING AND ENERGY, IN PAŁNÓW (1963)

1950-2020 „Poltegor-Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu

70 lat – to okazja do wspomnień. Jakie były początki, jakie problemy nurtowały ówczesnych założycieli i propagatorów odradzającej się z pożogi wojennej branży górnictwa odkrywkowego węgla brunatnego. Jaką rolę odegrał „Poltegor-Instytut” IGO w kreowaniu nowej rzeczywistości dla bogactwa, jakie stanowił węgiel brunatny.

Niech pierwsze publikacje ówczesnych decydentów, ludzi nauki – niegdyś magistrów, z czasem doktorów, profesorów – przypomną ten czas.

Słowa kluczowe: jubileusz 70-lecia, górnictwo odkrywkowe węgla brunatnego

70 years – it is an occasion for memories. The beginnings, the problems that troubled the founders and promoters of lignite opencast mining industry that was recovering from the ravages of war at that time. The role “Poltegor-Instytut” IGO played in creating the new reality for the wealth that lignite was.

Let the first publications of the decision-makers of that time, people of science - once masters, in time doctors, and then professors – remind us of those days.

Keywords: 70th anniversary, lignite opencast mining

Drodzy Towarzysze!

Nie przebrzmiały jeszcze echa oddania do eksploatacji pierwszego o największej mocy w naszym kraju 200-megawatowego turbozespołu w Turoszowskim Kombinacie, a dziś już jesteśmy świadkami nowego faktu, mającego doniosłe znaczenie dla dalszego dynamicznego rozwoju polskiego węgla brunatnego i energetyki, przeżywany bowiem wraz z Wami dzień uroczystego przekazania nowej odkrywki węgla brunatnego „Pałnów” do eksploatacji.

Pragnę z tej okazji przekazać Wam – twórcom wielkiej odkrywkowej kopalni, geologom, projektantom, budowniczym górnikom, technikom i inżynierom – nasze gorące gratulacje i podziękowania oraz serdeczne pozdrowienia wielusetysięcznej rzeszy polskich górników i energetyków, dumnych z Waszego pięknego sukcesu.

Realizacja tej ważnej inwestycji jest również wynikiem ofiarnej pracy wielu zakładów kooperujących, wielu robotniczych brigad montażowych, elektrycznych, kolejowych, geologiczno-wiertniczych, hydrogeologicznych, wodno-melioracyjnych z Poznania i Katowic, z Warszawy, Krakowa i Łodzi, których wkład pracy wspólnie uwieńczył dokonane dziś dzieło.

Chciałbym w dniu dzisiejszego święta budowniczych „Pałnowa” szczególnie podziękować naszym towarzyszom z Niemieckiej Republiki Demokratycznej za ich wszechstronną pomoc i udział nie tylko w budowie „Pałnowa”, lecz również w rozwoju naszego przemysłu węgla brunatnego

Jak wiemy, kredytowaną dostawę nowoczesnych maszyn ciężkich, aparatury i sprzętu specjalnego potrzebnego dla projektowanych nowych kopalni odkrywkowych w rejonie Turowa, Konina i Turka, przy równoczesnej ścisłej współpracy i kooperacji naszego przemysłu hutniczego i maszynowego, zapewnia nam umowa między państwowa z Niemiecką Republiką Demokratyczną, zawarta 17 VI 1957 r. Umowa ta daje nam możliwość czerpania z bogatego zasobu doświadczeń w dziedzinie projektowania, wyposażenia, eksploatacji kopalni odkrywkowych w Niemieckiej Republice Demokratycznej, przodującej w świecie w dziedzinie węgla brunatnego. Przebieg dotychczasowej operatywnej współpracy związanej z realizacją tej umowy, nacechowany pełnym braterskim zrozumieniem wzajemnych interesów i potrzeb, rokuje jak najlepsze nadzieje na realizację wielkich zadań i przezwyciężenie wielu trudności stojących przed nami w dalszym

* Z okazji oddania do eksploatacji odkrywki „Pałnów” — 13 października 1962 r.

rozwoju wydobycia węgla brunatnego jako naszej nowej wielkiej bazy paliwowej.

W 1965 r. nowoczesne elektrownie oparte na węglu brunatnym wytwarzać będą 30% całej krajowej produkcji energii, a w następnym pięcioletniu udział ten powinien wzrosnąć do co najmniej 40%. Krótko mówiąc, założenia naszej polityki paliwowej idą w kierunku takiego rozwoju wydobycia węgla brunatnego, aby jego udział w wytwórczości energii elektrycznej w planie perspektywicznym zbliżył się, a nawet dorównał udziałowi węgla kamiennego, a jednocześnie aby zaistniała dostateczna rezerwa wydobycia na przeróbkę chemiczną i miejscowe potrzeby opalowe. Jest to niewątpliwie ogromne zadanie. Jego ogrom powinien nas mobilizować do jak najpełniejszej koncentracji wysiłków we wszystkich dziedzinach związanych z budową i eksploatacją kopalni odkrywkowych tego węgla.

Dawały się z początku słyszeć tu i ówdzie głosy sceptyków, że zadanie to przerasta nasze siły i możliwości, że brak nam potrzebnego doświadczenia, że w porównaniu z innymi krajami, zwłaszcza kapitalistycznymi, nasz plan rozwoju wydobycia węgla brunatnego jest najbardziej burzliwy i bez precedensu. Nie osłabiło to jednak i nie osłabia w najmniejszym stopniu naszej woli wykonania tego zadania. Z perspektywy 18-letniej gospodarki w ustroju socjalistycznym mamy prawo powiedzieć, że wiele zadań, nieraz znacznie większych niż to, które sobie obecnie stawiamy, potrafilismy pomysłnie wykonać, choć także i w odniesieniu do tempa ich realizacji nie było precedensu w krajach kapitalistycznych. Na tym właśnie polega wyższość naszego ustroju.

A jakież są przesłanki ekonomiczne i społeczne, które przenawiają za słusznością tego programu?

Musimy przede wszystkim rozwijać energetykę w oparciu o tani źródła energii. Dotychczas jeszcze prawie 90% energii elektrycznej wytwarzamy z węgla kamiennego. Wiemy, że wydobycie węgla kamiennego jest trudne, wymagające drogiej urządzeń technicznych oraz znacznego wysiłku człowieka. Budowa nowych kopalni wymaga poważnych nakładów finansowych i długiego okresu ich budowy. Dynamiczny wzrost uprzemysłowienia kraju i związany z nim wzrost produkcji energii elektrycznej napinałby coraz bardziej krajowy bilans węgla kamiennego i przyczyniłby się w dużej mierze do stopniowego ograniczenia możliwości wywozowych naszego ważnego artykułu eksportowego, jakim jest węgiel kamienny. Analiza

tych właśnie faktów skłoniła nas do zasadniczej zmiany polityki w dziedzinie surowców energetycznych dla produkcji energii elektrycznej. Zmiana ta polega przede wszystkim na wykorzystaniu zasobów węgla brunatnego.

Towarzysze!

W realizacji rozwoju przemysłu węgla brunatnego w obecnej 5-lacie rozbudowywane są trzy zasadnicze złoża nadające się do ekonomicznej eksploatacji.

Są to złoża:

Turowa — o docelowym wydobyciu ok. 22 mln tjr;

Konina — o docelowym wydobyciu ok. 13 mln tjr;

Adamowa — o docelowym wydobyciu ok. 4-5 mln tjr.

Zagospodarowywane zatem obecnie złoża umożliwiają docelowe wydobycie w wysokości ok 40 mln tjr, czyli prawie 4-krotny wzrost obecnego wydobycia.

Dalszy rozwój wydobycia węgla brunatnego zamierzamy oprzeć na rozpoznanych obecnie wielkich złożach przede wszystkim w rejonie Belchatowa i Legnicy.

Szczególnie korzystne perspektywy roszą dotychczasowe wyniki badań geologiczno-poszukiwawczych w rejonie Belchatowa koło Łodzi. Zasoby węgla brunatnego w tym rejonie w wysokości rzędu 2 miliardów ton, dogodna ich lokalizacja pod względem energetycznym oraz korzystny stosunek grubości nadkładu do węgla narzucają logiczną koncepcję budowy w tym rejonie wielkich, w pełni zmechanizowanych kopalń odkrywkowych o wydobyciu rzędu 40 mln. tjr i odpowiednio wielkich elektrowni. Będą to obiekty należące do największych w Europie i w skali światowej.

Stumilionowe zasoby węgla brunatnego na odkrywcę „Pątnów” zabezpieczają na najbliższą przyszłość systematyczną i nieprzerwaną produkcję. Jeszcze w bieżącym kwartale dacie 300 tys. ton węgla z tej odkrywki, ale już w 1965 r. osiągnięcie zaprojektowaną moc nowej odkrywki w wysokości 3,7 mln ton rocznie. Łączne wydobycie obu odkrywek rejonu Konina wyniesie w tym roku ponad 6 mln ton, a w planie perspektywicznym przewiduje się w 1970 r. wydobycie węgla brunatnego ze złóż konińskich — ok. mln ton dzięki uruchomieniu dwóch następnych odkrywek „Kazimierz” i „Józwin”. Wydobycie to zaspokoi potrzeby istniejącej i nowej elektrowni o zainstalowanej mocy 1800 MW.

Pięciustmilionowe zasoby węgla udokumentowane w rejonie Konina stwarzają piękną perspektywę rozwoju gospodarczego nowego zagłębia, nowej wielkiej bazy energetycznej kraju, wytwarzającej taną energię.

Produkcja energii elektrycznej na bazie węgla brunatnego jest u nas zagadnieniem stosunkowo nowym. Uruchomiona jednakże na bazie Waszych złóż pierwsza w Polsce wielka elektrownia spalająca węgiel brunatny w Koninie potwierdza słuszność rozwoju naszej energetyki w oparciu o węgiel brunatny. Elektrownia ta w 1961 r. osiągnęła koszty wytwarzania energii elektrycznej w wysokości ok. 15,5 gr/kWh, czyli o ok. 35% niższe od przeciętnych kosztów wytwarzania energii elektrycznej na bazie węgla kamiennego w elektrowniach zawodowych.

Na nowej bazie surowcowej w rejonie Turoszowa budujemy elektrownie o docelowej mocy 2000 MW. W rejonie konińsko-tureckim pragniemy uzyskać moc energetyczną w wysokości 2400 MW, a na bogatych złożach Belchatowa przygotowujemy się

do zbudowania nie spotykanej w świecie elektrowni ciepłej o mocy rzędu 5000 MW.

Pozostaje jeszcze jeden aspekt, który choć nie da się ująć w liczbach jest przecież jednym z najpoważniejszych, przemawiających za słusznością naszej polityki w odniesieniu do węgla brunatnego.

Rozwijając wydobycie węgla na złożach turoszowskich, wnosimy decydujący wkład do aktywizacji naszych ziem zachodnich, dokumentując tym w najbardziej przekonujący sposób nasze prawa do tych ziem i naszą wolę doprowadzenia ich do rozkwitu gospodarczego. Budując wielkie obiekty górniczo-energetyczne w centralnej części kraju w rejonie miast Konin i Turek, stwarzamy w zacofanych gospodarczo od lat rejonach kraju, charakteryzujących się przewagą kaflowatych, biedniackich gospodarstw rolnych, cierpiących na chroniczny nadmiar rąk do pracy — nowe tętniące życiem ośrodki przemysłowe. Z biedniackiej, nie widzącej większych perspektyw ludności chłopskiej tworzymy dobrze materialnie usytuowane, świadome i wyrobione oddziały klasy robotniczej. Jednym słowem realizujemy w najczystszej formie hasło socjalistycznego uprzemysłowienia i przebudowy naszego kraju.

„Pątnów” — obecnie jedna z największych odkrywek węgla brunatnego w Polsce — pozostawał do niedawna nieznaną wioską w kraju. Wielu steranych życiem i pracą robotników, wielu ojców, których synowie budowali tę odkrywkę wspomina te czasy, kiedy sami próbowali podjąć pracę, ale jej tutaj nie było. Poszukiwali jej daleko za granicami kraju — w Niemczech i Francji. Ziemia, która przed 25 laty była biedna i nie mogła wyżywić wszystkich jej mieszkańców, dziś okazała się bogata, znajdują tu pracę nie tylko stali jej mieszkańcy, ale ściągają ludzie zewsząd. Zmieniło się oblicze ziemi konińskiej. Wyrosły nowe kominy, powstały nowe osiedla, wybudowano nowe hale, a temu wszystkiemu dała początek zbudowana przez Was odkrywka „Pątnów”. Aby osiągnąć tę rzeczywistość i dojść do chwili przekazania odkrywki „Pątnów” do eksploatacji trzeba było wielu starań, zabiegów i ciężkiej pracy.

W 1948 r. rozpoczęto tu pierwsze wiercenia geologiczne. W 1956 r. Ministerstwo Górnictwa zobowiązało Kopalnię Węgla Brunatnego „Konin” w Budowie do wykonywania zastępczo wszystkich prac, związanych z budową odkrywki węgla brunatnego „Pątnów”. Pierwsze roboty górnicze związane z odwodnieniem kopalni rozpoczęto już w grudniu 1956 r., przystępując do głębinienia dwóch szybów. W grudniu następnego roku spotkano się z pierwszą trudnością: Wskutek dużego ciśnienia wód podspągowych został zatopiony szyb 1, co poważnie zahamowało tok robót odwadniających, jak również poczyniło poważne szkody materialne kopalni. Niekorzystny układ hydrogeologiczny, olbrzymie ciśnienie wody i kurzuwki uporczywie broniły dostępu do złoża węglowego. Mimo wielu krytycznych sytuacji upór i ofiarność załogi oraz kierownictwa pozwoliły na opanowanie żywiołu. W czwartym kwartale 1958 r. pojawiły się na polach Pątnowa pierwsze koparki, które rozpoczęły zdejmowanie nadkładu. I już 2 września 1959 r. załoga Samodzielnego Oddziału Wykonawstwa Inwestycyjnego składa meldunek o zdjęciu pierwszego miliona metrów sześciennych nadkładu.

Jednak rok 1960 był dla załogi budującej odkrywkę „Pątnów” rokiem nowych niepowodzeń. Podstawową koparkę, której montaż rozpoczęto w kwietniu 1959 roku, oddano z opóźnieniem do eksploatacji, dopiero we wrześniu 1960 roku, a drugą zwałowarkę w połowie października tego roku.

Wobec tych opóźnień załoga nie wykonała planu zbierania nadkładu, warunkującego terminowe udostępnienie pokładu węgla. Sytuacja uległa radykalnej poprawie w roku 1961. Wysokie dobowe wyniki, jakie uzyskiwaliście już w drugim kwartale ubiegłego roku i napływające meldunki z placu budowy były coraz bardziej optymistyczne. Na XIII Waszej Konferencji Samorządu Robotniczego, która odbyła się w przeddzień święta lipcowego ubiegłego roku przyświecając z dobrym meldunkiem: zadeklarowaliście dodatkowe metry szczęśliwe nadkładu, które według Waszych obliczeń miały przyśpieszyć oddanie odkrywki „Pątnów” do wstępnej eksploatacji, przynajmniej o jeden miesiąc. Wasza inicjatywa okazała się twórczą, uzyskiwaliście coraz to lepsze wyniki.

27 listopada ubiegłego roku odkryliście pierwszy węgiel, widomy znak przedostatniego etapu. W dniu tegorocznego Święta Lipcowego rozpoczęliście zgodnie z Waszymi zobowiązaniami wstępną eksploatację odkrywki. O wielkości Waszego wysiłku w realizacji budowy nowej kopalni świadczą takie charakterystyczne liczby, jak zebranie 18 milionów m³ nadkładu, wydrążenie około 30 km chodników odwadniających, wypompowanie 67 mln m³ wody, przy użyciu nowoczesnego i wysokowydajnego sprzętu.

Droży Towarzysze!

Oddając dziś do eksploatacji nową wielką kopalnię węgla brunatnego, z dumą możecie spoglądać na wyniki Waszej pracy. Na szczególne podkreślenie zasługuje to, że pomimo wielu trudności hydrogeologicznych, technicznych i kooperacyjnych, zagrażających założonym harmonogramom budowy, dotrzyмалиście terminu oddania jej do eksploatacji. Niezwykle cennym jest fakt, że mimo trudności, jakie niesie za sobą początek każdej wielkiej inwestycji — nie przekroczyliście planowanych kosztów budowy.

Odkrywka „Pątnów” — pierwsza w Polsce wielka odkrywka węgla brunatnego, w całości zaprojektowana i wybudowana siłami polskich fachowców, stanowi piękny przykład Waszej wzorowej pracy. Za ten sukces, droży Towarzysze, należy się Wam — projektantom i budowniczym kopalni „Pątnów” — szczególne uznanie i podziękowanie.

Pamiętać jednak musicie, że uzyskane przez Was dotychczas wyniki stanowią wprawdzie dobry początek, ale tylko początek na drodze górniczego rozwoju Waszego rejonu. Przed Wami stoi jeszcze dalsza budowa kopalni odkrywkowych „Kazimierz” i „Józwin”. Konieczna jest zatem z Waszej strony dalsza, bardzo intensywna mobilizacja sił oraz szczegółowa analiza popełnionych w czasie budowy błędów i usterek, jak również i osiąganych wyników eksploatacyjnych nowo uruchomionej odkrywki, aby błędów nie powtarzać, lecz uczyć się na nich i walczyć o terminową budowę dalszych odkrywek Waszego rejonu oraz korzystniejsze jeszcze wskaźniki kosztów ich budowy i eksploatacji.

Jestem pewny, że tego dokonacie, gdyż rozumna i planowa realizacja kluczowych inwestycji w przemyśle węgla brunatnego, zapal i ofiarność budowniczych tych zakładów i ich załóg świadczą wymownie o tym, że młody ten w naszych warunkach przemysł od samego początku zaczyna rozwijać najpiękniejszą tradycję polskiego górnictwa. Łącząc się ze swoimi towarzyszami z kopalni węgla kamiennego w jedną wielką rodzinę, przepojoną głębokim patriotyzmem i wysokim stopniem świadomości obywatelskiej, głębokim zrozumieniem wielkich celów, które nam wskazuje i do których nas wiedzie Polska Zjednoczona Partia Robotnicza.

Towarzysze!

Dobrze się stało, że zaprosiliście na naszą wspólną wielką uroczystość m. in. dyrektorów zjednoczeń węgla kamiennego. Niech widzą i oceniają Wasz twórczy wysiłek, Wasze wyniki, które niewątpliwie będą coraz lepsze. Węglowi kamiennemu rośnie bowiem dobiły, doskonale zapowiadający się sojusznik — węgiel brunatny. Oba przemysły jednakowo ważne w naszej górniczej rodzinie. Ale jak w prawdziwej rodzinie — starsi, bardziej doświadczeni muszą opiekować się i pomagać młodszym, dlatego też jestem pewny, że kierownicy naszych zjednoczeń węgla kamiennego zrozumieli w pełni, że ich pomoc przede wszystkim kadrowa, dla zapewnienia dalszego dynamicznego rozwoju węgla brunatnego jest koniecznością, jest po prostu ich obowiązkiem, jest obowiązkiem wszystkich górników.

Zasadniczym elementem rozwoju socjalizmu jest szybki i nieprzerwany wzrost produkcji przemysłowej. Bogatsi w wiedzę i doświadczenia, wyniesione z pokonywania wielu trudnych przeszkód w minionym okresie, możecie śmiało realizować zadania, jakie czekają Was przy budowie następnych odkrywek węgla brunatnego „Kazimierz” i „Józwin”.

Zagłębie Konińskie staje się przedmiotem szczególnego zainteresowania w polskiej gospodarce węglowo-energetycznej. Partia i Rząd zwracają na Was szczególną uwagę. Odzwierciedleniem tego są właśnie uchwały III Zjazdu Partii dotyczące rozwoju okręgu przemysłowego Konin-Turka, a widomym znakiem tego są wzrastające z roku na rok nakłady inwestycyjne i wznoszone obiekty nowych kopalni węgla brunatnego, nowych agregatów energetycznych, nowej huty aluminium, nowej fabryki tlenku glinu.

W ślad za wielkimi inwestycjami przemysłowymi wkroczyły na ziemię konińską duże przeobrażenia socjalne. Wyrastają nowoczesne domy, szkoły i ambulatoria. Powstają w dawnych zamiedbanych okolicach piękne kulturalne, tętniące życiem osiedla górnicze. Buduje się nowe drogi i szlaki komunikacyjne, łączące całe nowe zagłębie w kompleksowo zagospodarowany, ważny ośrodek przemysłowy kraju. W pracach nad przemysłowym rozwojem tego okręgu szczególnie wkład wniosła Komisja Rządowa do spraw zagospodarowania przemysłowego zagłębia węgla brunatnego przez kompleksową koordynację zamierzeń poszczególnych resortów zainteresowanych bezpośrednio rozwojem tego okręgu i operatywną pomoc w ich realizacji. Podkreślić tutaj trzeba także duży wkład pracy Dyrekcji Zjednoczenia Przemysłu Węgla Brunatnego oraz Dolnośląskiego Biura Projektów Górniczych, które oprócz projektu odkrywki „Pątnów” opracowało koncepcję kompleksowego, górniczego zagospodarowania całego rejonu konińskiego. Wypełnili oni wszyscy znakomicie swój obowiązek, stali z Wami w jednym szeregu, służąc radą i pomocą techniczną, organizacyjną i kadrową w realizacji Waszych wielkich zadań.

W Waszych dotychczasowych wysiłkach towarzyszyła Wam stale i na co dzień pomoc i rada instancji partyjnych wszystkich szczebli od Komitetu Powiatowego — przez Komitet Wojewódzki — aż do Komitetu Centralnego. Pomoc ta umożliwiła Wam przezwyciężenie trudności, które wydawały się Wam nieraz niepokonalne. Za tę pomoc składam w imieniu Waszym i imieniu całego resortu górnictwa i energetyki serdeczne podziękowanie i wyrażam przekonanie, że przy dalszej pomocy Partii i przy Waszych wysiłkach pomyślna realizacja rozwoju przemysłowego rejonu Konina i Turka stoi poza wszelkimi wątpliwościami.

W czasie dotychczasowej Waszej pracy na tym terenie rozwinęła się coraz ściślejsza współpraca z ogniwami władzy terenowej, z Wojewódzką Radą Narodową w Poznaniu na czele, pogłębiło się zrozumienie Waszych trudności i potrzeb, stale wzrastała i nadal wzrasta efektywna pomoc udzielana Wam przez nie w realizacji Waszych zadań. Wyrażam z tego miejsca instancjom partyjnym i władzom terenowym serdeczne podziękowanie za dotychczasową pomoc i opiekę.

Jestem głęboko przekonany, Drodzy Towarzysze, że przy tak harmonijnej współpracy, przy wzajemnym zrozumieniu wspólnych potrzeb — zagłębie kamińskie stanie się kwitnącym, proletariackim ośrodkiem przemysłowym, dorównującym największym obiektom gospodarczym naszego kraju. Jestem pewny, że Wasz zapał i ofiarność, Wasza wiedza fachowa i polityczna świadomość przyczyni się waleń do urzeczywistnienia tego szczytnego celu.

